



Výzkum veřejného mínění k problematice dezinformací

Závěrečná zpráva z výzkumu

Zpracoval: Martin Spurný

6. 12. 2019

Email: martin.spurny@soc.cas.cz

Telefon: 210 310 583

Praha

Obsah

| | |
|---|----|
| 1. Zadání | 3 |
| 2. Metodologie..... | 4 |
| 3. Shrnutí hlavních zjištění | 5 |
| 4. Rozšíření dezinformačních narativů | 6 |
| 5. Čtenost (sledovanost) a důvěryhodnost vybraných médií v kontextu ostatních médií | 10 |
| 6. Hromadně přeposílané e-maily | 13 |
| 7. Postoje k dezinformacím | 16 |
| 8. Zdroje informací o celospolečenském dění..... | 20 |
| 9. Závěr | 21 |

Seznam příloh

- 1) Technická zpráva z výzkumu
- 2) Dotazník
- 3) Tabulková příloha

1. Zadání

Předkládaná závěrečná zpráva je výstupem projektu „Výzkum veřejného mínění k problematice dezinformací“. Objednavatelem výzkumu je Ministerstvo vnitra České republiky, dodavatelem je Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. (CVVM). Právní aspekty spolupráce obou stran jsou ošetřeny smlouvou o dílo ze dne 25. října 2019.

2. Metodologie

Zpráva zpracovává výsledky reprezentativního výzkumu, jehož cílovou skupinou byla populace obyvatel ČR starších 15 let. Sběr dat proběhl v termínu od 2. do 15. listopadu 2019 metodou osobního dotazování tazatele s respondentem – kombinace CAPI a PAPI – na základě standardizovaného dotazníku. Celkem bylo dotázáno 1 015 respondentů vybraných kvótní metodou podle kraje, velikosti místa bydliště, pohlaví, věku a vzdělání. Další parametry výzkumu jsou uvedeny v technické zprávě, která je přílohou této závěrečné zprávy.

3. Shrnutí hlavních zjištění

- Z položené sady výroků, které představovaly části různých dezinformačních narativů, byl zaznamenán největší podíl souhlasných odpovědí s výrokem že „Evropská unie diktuje ČR, co má dělat a narušuje státní suverenitu ČR“. S tímto výrokem souhlasí většina (70 %) české veřejnosti. Největší podíl nesouhlasných výroků byl zaznamenán u výroku že „Čínu je třeba uznávat jako velmoc a obchodního partnera, i za cenu určitého jejího zasahování do vnitřních záležitostí ČR a našich ústupků z demokratických hodnot“. S tímto výrokem nesouhlasí téměř tři pětiny (58 %) občanů. Největší podíl odpovědí „nevím“ byl zaznamenán u výroku, že „Čína v poslední době v ČR významně investuje zhruba v rozsahu, který slíbila.“ Odpověď „nevím“ zvolily téměř dvě pětiny (37 %) dotázaných.
- Dezinformační média neboli tzv. kvazi-mediální projekty, které publikují nepravdivé zprávy, mají v celé české populaci relativně malý dosah, ve srovnání se zavedenými médii. Z těch, na které jsme se ve výzkumu zaměřili, je relativně neznámější AC24, o kterém však i tak více než dvě třetiny (67 %) dotázaných uvedly, že jej neznají, alespoň někdy ho čte 12 %. Aeronet neznají téměř tři čtvrtiny (74 %) občanů a méně než desetina (7 %) ho alespoň někdy čte. Sputniknews neznají více než tři čtvrtiny (78 %) občanů, 5 % uvedlo, že jej alespoň v minimální frekvenci čte. Pokud bychom mezi tyto média zařadili i další zpravodajský internetový portál – na rozdíl od tří výše jmenovaných s odlišným profilem a jasnou vlastnickou strukturou – Parlamentní listy, pak by z dezinformačních médií patřil mezi ty nejvíce známé právě tento portál. Parlamentní listy nezná 41 % obyvatel a alespoň někdy jej čte 18 % lidí.
- Důvěra v dezinformační média je pak jen nepatrně nižší než jejich samotná čtenost. AC24 považuje za důvěryhodný 11 % občanů, Aeronet 6 % a Sputniknews 4 % občanů. Ovšem Parlamentní listy považuje za důvěryhodné 21 % obyvatel ČR starších 15 let.
- V tomto kontextu je důležité zmínit, že 14 % občanů důvěřuje alespoň jednomu dezinformačnímu médiu (AC24, Aeronet, Sputniknews) za předpokladu, že pod dezinformační média nezahrneme Parlamentní listy. Včetně Parlamentních listů by pak šlo o téměř tři desetiny (29 %) občanů.
- Na základě provedeného výzkumu není možné doložit souvislost mezi vyšším věkem a hromadně přeposílanými e-maily, tzv. řetězovými e-maily. Respondenti starší 60 let jsou v nakládání s elektronickou komunikací a v přístupu k internetovým technologiím pasivnější než mladší věkové skupiny a i ti, co internet používají, nepřeposílají řetězové e-maily více než je v populaci běžné.
- To, že se často setkává s informacemi, u nichž má podezření, že jde o dezinformace, uvedla necelá desetina (8 %) populace starší 15 let. Alespoň někdy se s informací, u které má podezření, že jde o dezinformaci, setkává 70 % českých občanů. Z těch, kteří deklarují, že se s nějakou klamnou informací alespoň někdy setkali, pravost takové informace ověřuje o něco méně než polovina (45 %) a čtvrtina (25 %) při podezření na dezinformace upozorní jejího původce nebo někoho dalšího.
- I přes velký nárůst internetového zpravodajství je dominantním médiem stále televize. Naprostá většina (97 %) lidí uvedla, že alespoň někdy sleduje celospolečenské dění v televizi. Nejsledovanější televize je Česká televize, kdy více než devět desetin (91 %) občanů uvedlo, že ji alespoň někdy sleduje. Prakticky shodného – s rozdílem na hranici statistické významnosti – výsledku dosáhla první česká komerční televizní stanice TV Nova, kdy 89 % obyvatel uvedlo, že ji alespoň někdy sleduje, podobná situace je i u televizní stanice TV Prima.

4. Rozšíření dezinformačních narativů

Jedním z cílů výzkumu bylo zjistit, nakolik jsou vybrané dezinformační narativy, případně některé jejich aspekty, rozšířené v české populaci. Toto rozšíření je měřeno prostřednictvím souhlasu nebo nesouhlasu s vybranými výroky, které představují některé příklady dezinformačních narativů.

Výsledky zobrazuje graf 1. Jedná se o kombinaci nepravdivých výroků a obecnějších výroků týkajících se politických názorů. Tematicky jsou rozdělené na postoje k EU, NATO, migraci z cizích zemí a o narativ, že muslimové představují hrozbu, dále jde o důvěru v česká veřejnoprávní média a postoje k aktérům zahraniční politiky Rusku a Číně.

Z celé sady otázek, na které odpovídali občané ČR starší 15 let, je nejvíce přijímaný výrok, že „Evropská unie diktuje ČR, co má dělat, a narušuje státní suverenitu ČR“. S tímto výrokem uvedlo souhlas 70 % občanů, z toho 27 % rozhodně souhlasí a 43 % spíše souhlasí. S výrokem nesouhlasila méně než čtvrtina (24 %) občanů, z toho 6 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 18 % spíše nesouhlasí. Zároveň jde o výrok s nejmenším podílem odpovědí „neví“, což svědčí o poměrně silném ukotvení tématu ve veřejném mínění. Statisticky významně více s ním souhlasí starší občané, lidé s nižším vzděláním a obyvatelé menších měst. V případě vzdělání se ukazuje, že nejde o zcela sestupný trend a nejvyšší míru souhlasu mají respondenti s dokončeným středním vzděláním bez maturity a vyučením (77 %), a to oproti respondentům se základním a nedokončeným základním vzděláním (67 %), středoškolským s maturitou (71 %), vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním (62 %). Z hlediska politických preferencí relativně častěji souhlasí potenciální voliči KSČM a SPD. V případě občanů, kteří deklarují, že by v případě voleb do Poslanecké sněmovny volili KSČM, se jedná dokonce o více než devět desetin (93 %) jejich voličů. S tímto výrokem pak relativně nejvíce nesouhlasí obyvatelé Prahy a občané, u kterých jsme zaznamenali vyšší důvěru v ústavní instituce jako je vláda a parlament.

Dezinformační narativ se zněním „EU cíleně organizuje migrační vlnu z neevropských zemí“ má o dvacet procentních bodů méně souhlasných odpovědí než předchozí výrok o EU a jde z tohoto hlediska v celkovém pořadí o čtvrtý výrok. S tímto dezinformačním narativem souhlasilo 50 % občanů, z toho 20 % uvedlo, že rozhodně souhlasí a 30 %, že spíše souhlasí. S výrokem nesouhlasila méně než třetina (31 %) občanů, z toho 12 % deklarovalo, že rozhodně nesouhlasí, a 19 % spíše nesouhlasí. Téměř pětina (19 %) lidí se k tomuto výroku nedokázala vyjádřit. Ukazuje se tak, že na rozdíl od předchozího obecnějšího výroku o EU na toto vyložení dezinformační tvrzení neumí odpovědět relativně vyšší podíl občanů, což svědčí o menším přesvědčení a usazení tématu. I zde se ukazují statisticky významné rozdíly ve věkové, vzdělanostní a regionální struktuře. S výrokem relativně nejvíce souhlasí občané starší šedesáti let, s dokončeným středním vzděláním bez maturity a vyučením a obyvatelé menších měst. Muži a ženy se významně neliší v míře souhlasu a nesouhlasu, u žen je však významně vyšší podíl odpovědí „neví“. Ženy, které se nedovedly vyjádřit, byla čtvrtina (25 %) a mužů o něco více než desetina (14 %). Z hlediska politických preferencí i v této otázce častěji souhlasí příznivci KSČM a SPD. Nejvyšší podíl nesouhlasu jsme zaznamenali u sympatizantů Pirátů, TOP09 a KDU-ČSL a v případě nevoličů jsme zaznamenali vyšší podíl, těch co odpověděli „neví“.

Obdobná varianta předchozího dezinformačního narativu v sobě kombinuje téma migrace a nedůvěru v české státní instituce. Ve výzkumu byla předložena ve znění „České státní instituce utajují před svými občany počty migrantů z neevropských zemí pobývajících v ČR“ a souhlasila s ní téměř polovina (47 %) občanů, z toho 20 % uvedlo, že rozhodně souhlasí a 27 % spíše souhlasí. S výrokem nesouhlasila téměř třetina (32 %) občanů a z toho 11 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 21 % spíše nesouhlasí. I zde se projevuje vyšší nerozhodnost občanů, když více než jedna pětina (21 %) na tuto otázku nedokázala odpovědět a uvedla možnost „neví“. V případě vzdělání jsme zaznamenali výrazný sestupný trend, kdy je souhlas s tímto výrokem silně korelován s dosaženým vzděláním. S výrokem tak nejčastěji souhlasili občané se základním a nedokončeným základním vzděláním (62 %), dále s dokončeným středním vzděláním bez maturity a vyučením (52 %) a se středoškolským s maturitou (46 %) a nejméně s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním (36 %). Podobně jako u předchozí

otázky na řízenou migrační vlnu se muži a ženy významně neliší v míře souhlasu a nesouhlasu, u žen je však významně vyšší podíl odpovědí „neví“. Obdobně jako v předchozích dvou otázkách častěji souhlasí příznivci KSČM a SPD.

Nejvyšší podíl souhlasných odpovědí z otázek týkajících se cizinců a migrace jsme zaznamenali u výroku, že „Muslimská komunita v Česku představuje stejně závažnou hrozbu, jako např. muslimské komunity v Německu či Francii“. S tímto výrokem souhlasily tři pětiny občanů (60 %), kdy tři desetiny uvedly, že rozhodně souhlasí a rovněž tři desetiny, že spíše souhlasí. Jde tak o výrok s třetím největším podílem souhlasu obyvatel ČR. Necelá jedna třetina (30 %) s výrokem nesouhlasila a z toho méně než desetina (7 %) uvedla, že rozhodně nesouhlasí a více než pětina (23 %) deklarovala, že spíše nesouhlasí. Desetina (10 %) občanů se pak neuměla vyjádřit a uvedla odpověď „neví“.

Další výrok, u kterého jsme zaznamenali vyšší podíl souhlasu, byl položen ve znění „Pokud by byl členský stát NATO napaden, ČR by se měla podílet na jeho obraně.“ S tímto výrokem uvedlo souhlas 70 % občanů, přičemž 21 % uvedlo, že rozhodně souhlasí a 49 % spíše souhlasí. Podíl těch, kteří rozhodně souhlasí, je tedy o šest procentních bodů nižší než u prvního výroku týkajícího se narušování suverenity ČR ze strany EU. Zároveň jde o výrok s nejnižším podílem nesouhlasných odpovědí, kdy nesouhlasilo 20 % občanů, z toho 4 % rozhodně nesouhlasí a 16 spíše %. Odpověď „neví“ zvolila jedna desetina občanů (10 %) a výrazná většina českých občanů si tak dokáže k dané otázce utvořit postoj. Rozložení napříč věkovými kategoriemi je víceméně rovnoměrné a nevykazují vůči sobě navzájem statisticky významné rozdíly. Z hlediska zvolených třídících znaků je podíl souhlasných a nesouhlasných odpovědí odlišný než v otázkách, které se týkají EU nebo migrace. V případě vzdělání se ukazuje, že s výrokem souhlasí poměrně častěji lidé s vyšším vzděláním, kdy nejvyšší míru souhlasu mají občané se středoškolským vzděláním s maturitou (78 %), vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním (73 %), nižší pak občané se středním vzděláním bez maturity a vyučení (64 %) a se základním nebo nedokončeným základním vzděláním (61 %). S tímto výrokem pak relativně nejvíce souhlasí obyvatelé Prahy. Z hlediska politických preferencí je poměrně větší podíl souhlasících mezi potenciálními voliči Pirátů, KDU-ČSL a ODS. Nejmenší podíl je mezi voliči KSČM (40 % souhlasí, a 48 % nesouhlasí), v případě sympatizantů SPD jsme nezaznamenali statisticky významný rozdíl oproti populaci ČR, když 64 % jejích voličů s výrokem souhlasí, kdežto 21 % nesouhlasí. S výrokem také častěji souhlasí lidé, kteří sami sebe řadí k pravici, oproti těm, kteří se identifikují s levicí.

Druhý výrok vztahující se k NATO, byl ve výzkumu položen ve znění „Neutralita zajistí bezpečnost ČR lépe než členství v NATO“. Zatímco s obrannou solidární funkcí Severoatlantické aliance souhlasila výrazná většina občanů, tak s výrokem, který naopak zpochybňuje členství, souhlasila necelá třetina občanů (30 %), z toho desetina nesouhlasila rozhodně a pětina spíše. Téměř polovina obyvatel ČR (48 %) s výrokem nesouhlasila, z toho pětina rozhodně a téměř tři desetiny (28 %) spíše. Obdobně jako u dalších zahraničně politických otázek, jsme u tohoto výroku zaznamenali o něco vyšší podíl odpovědí „neví“, kdy takto odpověděla téměř čtvrtina (22 %) občanů.

Dezinformační narativ, že „Veřejnoprávní média jako Česká televize nebo Český rozhlas cíleně šíří klamné informace“ má na rozdíl od otázek týkajících se EU a zahraniční migrace jen o něco více než třetinu (36 %) souhlasných odpovědí. Více než desetina (12 %) občanů s uvedeným tvrzením rozhodně souhlasila a téměř čtvrtina (24 %) spíše souhlasila. Naopak téměř polovina obyvatel uvedla nesouhlas, 17 % rozhodně a 31 % spíše. S uvedeným výrokem nesouhlasily téměř tři pětiny (58 %) občanů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Míra nesouhlasu se s klesajícím stupněm dosaženého vzdělání snižovala. V případě lidí s dokončeným středoškolským vzděláním s maturitou nesouhlasila s výrokem polovina a v případě občanů s dokončeným středním vzděláním bez maturity, vyučených a se základním a nedokončeným základním vzděláním nesouhlasily přibližně dvě pětiny.

Z otázek, které se týkají zahraničních aktérů Ruska a Číny, měl největší podíl souhlasných odpovědí výrok, že „Protiruské sankce nemají smysl“. S tímto výrokem souhlasily více než dvě pětiny (42 %)

občanů a o něco více než třetina (36 %) s ním naopak nesouhlasila. Obdobně jako u dalších otázek, které se vztahují k Rusku a Číně (s výjimkou dvou tvrzení, podle kterých si obě země zaslouží respekt i za cenu zasahování do vnitřních záležitostí ČR) jsme zaznamenali relativně vyšší podíl odpovědí „nevím“, kdy takto odpověděla více než pětina (22 %) lidí. Lze z toho usuzovat, že toto téma není všem českým občanům úplně blízké. S výrokem relativně častěji souhlasili muži (48 %) oproti ženám (36 %). U žen jsme také zaznamenali vyšší podíl odpovědí „neví“, kdy tuto možnost zvolily tři desetiny žen. Z hlediska věku odpověď „neví“ uváděli častěji mladší občané v rozmezí 15 až 29 let. Nejčastěji s výrokem souhlasila nejstarší věková skupina, občanů starších 60 let souhlasila s výrokem polovina. Podobně jako u výroků vztahujících se k EU a migraci, byl vyšší podíl souhlasících mezi potenciálními voliči KSČM a SPD, a také mezi těmi, kteří se identifikují s levicí.

Tvrzení, že „Rusko je třeba uznávat jako velmoc a obchodního partnera, i za cenu určitého jeho zasahování do vnitřních záležitostí ČR a našich ústupků z demokratických hodnot“ je z hlediska souhlasných odpovědí další v pořadí. S výrokem souhlasila jedna třetina občanů, z toho méně než desetina (9 %) občanů rozhodně souhlasila a téměř čtvrtina (24 %) spíše souhlasila. Více než polovina (54 %) s výrokem nesouhlasila, přičemž téměř třetina (30 %) občanů rozhodně nesouhlasila a přibližně čtvrtina (24 %) spíše nesouhlasila. V porovnání s dalšími otázkami na zahraniční aktéry Rusko a Čínu je zde nižší podíl odpovědí „neví“, kdy takto odpověděla o něco více než desetina (13 %) obyvatel. Podobně jako u předchozí otázky na smysl protiruských sankcí, i zde se ukázala vazba na vzdělání, kdy občané s vyšším dosaženým vzděláním s výrokem častěji nesouhlasí a naopak lidé s nižším dosaženým vzděláním častěji souhlasí. Také je zde podobně silná vazba na příznivce KSČM (53 % souhlasí), ale i na sympatizanty hnutí ANO (43 % souhlasí), když v relativně větší míře než příznivci ostatních stran souhlasili s tímto výrokem.

Obdobně rozložené podíly odpovědí jako předchozí tvrzení má jeho varianta s Čínou „Čínu je třeba uznávat jako velmoc a obchodního partnera, i za cenu určitého jejího zasahování do vnitřních záležitostí ČR a našich ústupků z demokratických hodnot“. S výrokem souhlasila téměř třetina občanů, z toho méně než desetina (8 %) občanů rozhodně souhlasila a téměř čtvrtina (23 %) spíše souhlasila. Více než polovina (58 %) obyvatel s výrokem nesouhlasila, méně než třetina (32 %) rozhodně a přibližně čtvrtina (26 %) spíše. Podíl nesouhlasných odpovědí byl právě zde nejvyšší ze všech dotazovaných výroků. Podílem souhlasných a nesouhlasných odpovědí je však výrok podobný předchozí otázce. I zde byl z otázek na zahraniční aktéry zaznamenán relativně nižší podíl odpovědí „neví“, kdy takto odpověděla o málo více než desetina (11 %) občanů. Obdobná je i vzdělanostní struktura a souvislost se sympatiemi k politickým stranám. U této otázky byl zaznamenán vyšší podíl souhlasících mezi potenciálními voliči KSČM a ANO.

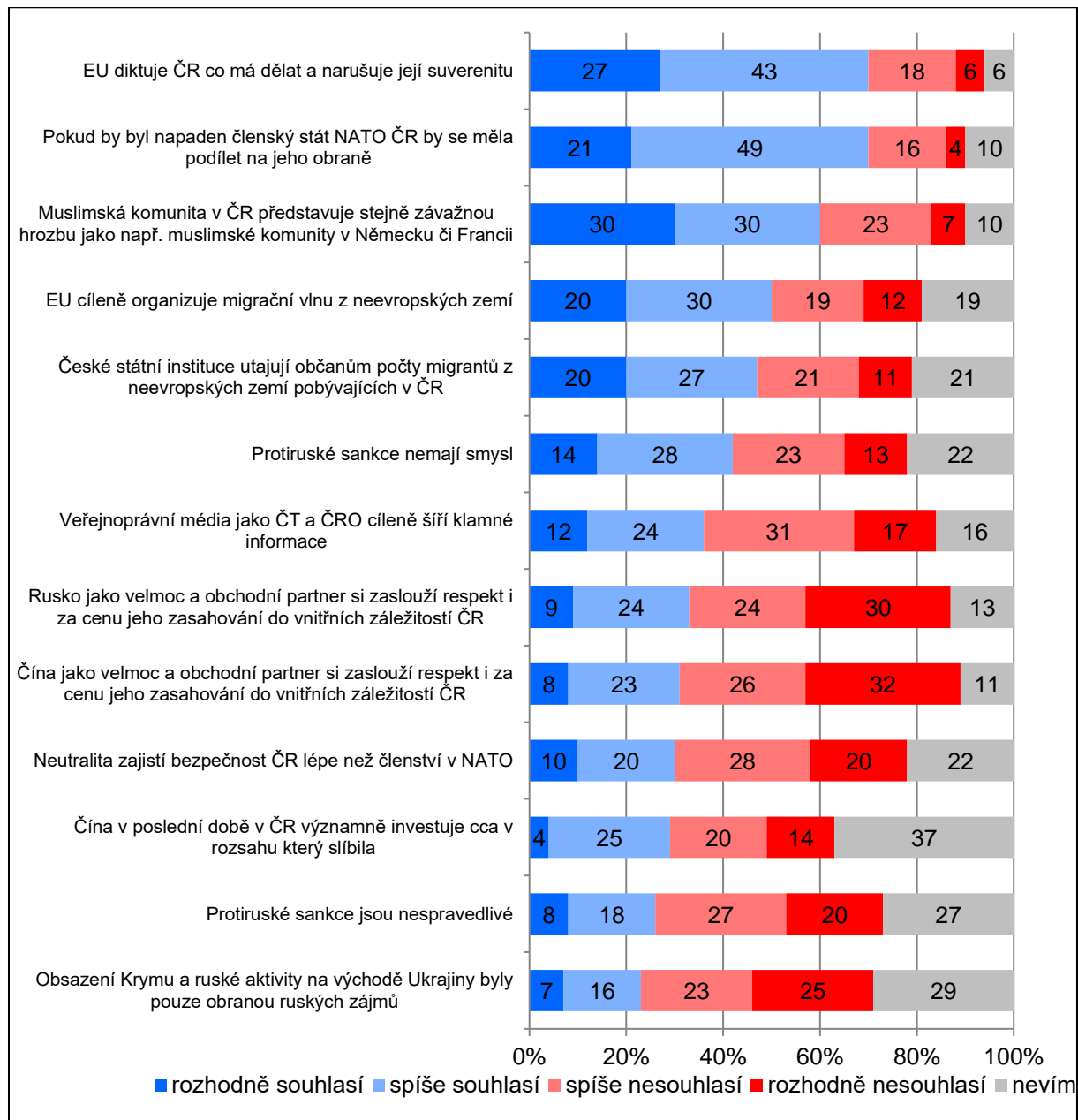
Dalším výrokem v pořadí je, že „Čína v poslední době v ČR významně investuje zhruba v rozsahu, který slíbila“ U tohoto výroku uvedly odpověď „neví“ téměř dvě pětiny (37 %) lidí a z celé dotazované sady otázek jde o výrok, kde je nerozhodný největší podíl občanů. S výrokem souhlasila o něco méně než třetina (29 %) obyvatel, a nesouhlasila také přibližně třetina (34 %). U této otázky byl zaznamenán vyšší podíl souhlasících mezi příznivci KSČM a SPD.

Druhý nejnižší podíl souhlasných odpovědí z otázek, které se týkají zahraničních aktérů Ruska a Číny, a zároveň také z celé dotazované sady měl výrok že „Protiruské sankce jsou nespravedlivé“. S tímto výrokem souhlasila o něco více než čtvrtina (26 %) občanů, a nesouhlasila s ním téměř polovina (47 %). Zároveň jsme u této otázky zaznamenali třetí nejvyšší podíl odpovědí „neví“, kterou zvolily téměř tři desetiny (27 %) občanů. Podobně jako u dalších otázek na zahraniční aktéry Rusko a Čínu i u této otázky byl zaznamenán vyšší podíl souhlasících mezi sympatizanty KSČM, a dále pak SPD.

Nejnižší podíl souhlasných odpovědí z celé dotazované sady měl výrok že „Obsazení Krymu ze strany Ruska a ruské aktivity na východě Ukrajiny byly pouze obranou oprávněných zájmů Ruska“. S tímto výrokem souhlasila méně než čtvrtina (23 %) občanů, a nesouhlasila s ním téměř polovina (48 %)

obyvatel ČR. Téměř tři desetiny (29 %) pak uvedly možnost „neví“. Také u této otázky byl zaznamenán vyšší podíl souhlasících mezi voliči KSČM (60 % potenciálních voličů této strany uvedlo souhlas), v případě SPD byl souhlas statisticky významně vyšší oproti voličům ostatních stran, nicméně výrazně nižší oproti KSČM (39 % potenciálních voličů této strany uvedlo souhlas).

Graf 1: Postoje k dezinformačním narativům – souhlas či nesouhlas s výroky¹



Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Nakolik souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?“ Varianty odpovědí: rozhodně souhlasí; spíše souhlasí; spíše nesouhlasí; rozhodně nesouhlasí; neví. Jednotlivé výroky jsou uvedené v grafu 1.

5. Čtenost (sledovanost) a důvěryhodnost vybraných médií v kontextu ostatních médií

Ve výzkumu byla dále zjišťována čtenost (nebo sledovanost) médií jako jsou Parlamentní listy.cz, AC24.cz, Aeronet.cz a Sputniknews.com v kontextu jiných vybraných médií. Výsledky jsou zobrazeny v grafu 2. Na první pohled je zřejmé, že z hlediska dosahu médií jsou na prvních třech místech televizní stanice, Českou televizi alespoň 1x denně sleduje 31 % lidí, alespoň někdy 91 %. TV Nova alespoň 1x denně sleduje 28 % občanů, alespoň někdy 89 %, na TV Prima se alespoň 1x denně dívá 19 % lidí a alespoň někdy pak 89 % obyvatel ČR starších 15 let. Relativně menší, přesto výrazně nadpoloviční sledovanost z hlediska alespoň minimální uvedené frekvence, mají zpravodajské servery Seznam.cz a Novinky.cz, televizní stanice TV Barrandov, tištěné noviny a zároveň zpravodajský server MF Dnes (IDnes.cz), celostátní deník Blesk (včetně online stránek Blesk.cz, Super.cz a Aha!) a jakákoliv regionální podoba novin Deník (včetně online verze Denik.cz).

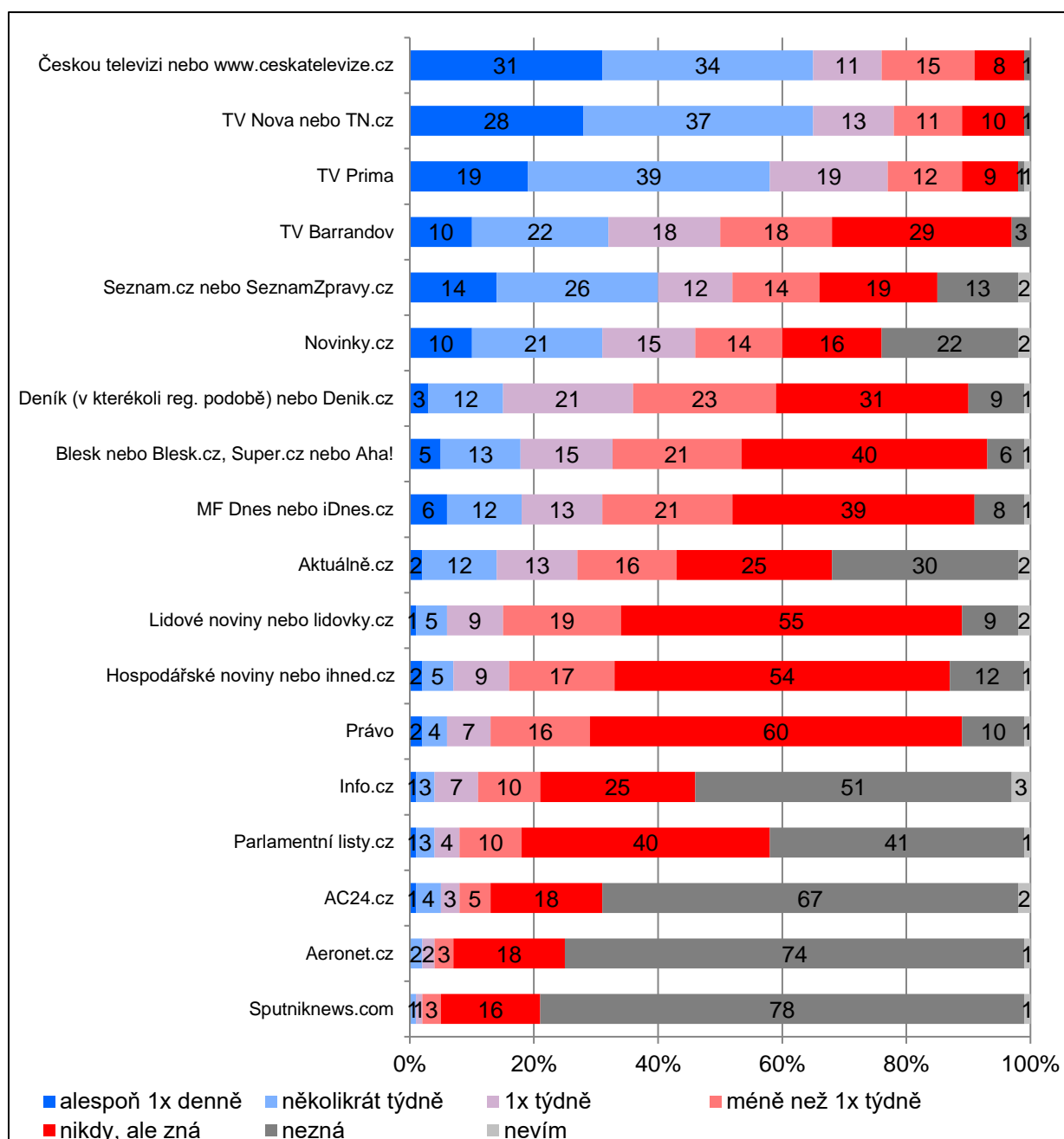
Dezinformační zpravodajské servery mají naopak nejnižší čtenost. Sputniknews čte včetně těch, co uvádějí menší frekvenci než 1x týdně 6 % občanů, Aeronet pak alespoň někdy čte 8 % lidí a AC24 alespoň někdy čte 13 % respondentů. Regionální a vzdělanostní rozdíly nejsou příliš významné a nelze v nich určit jednoznačný trend. Z hlediska věku je statisticky významné menší zastoupení těch, kteří tyto weby znají, mezi staršími 60 let. Trochu odlišné postavení mají Parlamentní listy, které jsou o pět procentních bodů známější, a alespoň někdy je čte 18 % dotázaných. Zároveň je u nich silná vazba na vzdělání, kdy Parlamentní listy čtou ve větší míře respondenti s dokončeným středoškolským vzděláním s maturitou, vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním oproti těm, co mají základní vzdělání, střední školu bez maturity nebo jsou vyučení. Podobnou vazbu mají i další nedezinformační internetové portály a tištěné noviny (Právo, Seznam.cz, MF Dnes nebo IDnes.cz, Aktuálně.cz, Lidové noviny nebo lidovky.cz a Hospodářské noviny nebo ihned.cz), dezinformační portály a televizní stanice tuto korelaci se vzděláním nevykazují. Vysvětlení lze do značné míry přičíst na vrub skutečnosti, že lidé s vyšším stupněm dosaženého vzdělání se více zajímají o politiku a proto i častěji čtou politicky orientované tištěné noviny a internetové portály.

Respondentů jsme se také zeptali, zda informace, které tato média poskytují, považují za důvěryhodné či nedůvěryhodné. Výsledky jsou zobrazeny v grafu 3. Mezi důvěrou a čteností/sledovaností je velmi silný vztah a pořadí má podobnou strukturu s několika odlišnostmi. Za nejdůvěryhodnější občané považují Českou televizi, kterou považuje za důvěryhodnou sedm desetin (70 %) české veřejnosti a televizní stanici TV Prima, kterou pokládají za důvěryhodnou dvě třetiny (66 %) českých občanů. U TV Nova je patrná určitá inkonzistence mezi sledovaností a důvěryhodností, kdy ji za důvěryhodnou považuje o něco více než polovina (54 %) občanů, a to i přesto, že jde o druhou nejsledovanější televizní stanici.

Důvěryhodnost České televize je velmi silně korelována s otázkou na dezinformační narativ z předcházející kapitoly, že „Veřejnoprávní média jako Česká televize nebo Český rozhlas cíleně šíří klamné informace“. Ti, kteří souhlasí s tímto výrokem, se skutečně častěji domnívají, že informace, které poskytuje Česká televize, jsou nedůvěryhodné.

Z hlediska důvěryhodnosti poskytovaných informací jsou za nejméně důvěryhodné považovány dezinformační zpravodajské weby AC24 (11 % ho považuje za důvěryhodný), Aeronet (6 % ho považuje za důvěryhodný) a Sputniknews (4 % ho považují za důvěryhodný). Parlamentní listy považuje za důvěryhodné 21 % dotázaných. Ti, kteří považují Parlamentní listy za důvěryhodné, jsou z hlediska volebního chování rozděleni mezi celé spektrum politických stran. Mírně častěji, avšak statisticky významně, jsou mezi nimi zastoupeni příznivci SPD, ANO a částečně také ODS. U poslední strany je však nutné zmínit, že její sympatizanti také relativně častěji uváděli možnost, že Parlamentní listy považují za nedůvěryhodné, což je dáno tím, že je u nich nejnižší podíl těch, kteří Parlamentní listy neznají nebo uvedli možnost „neví“.

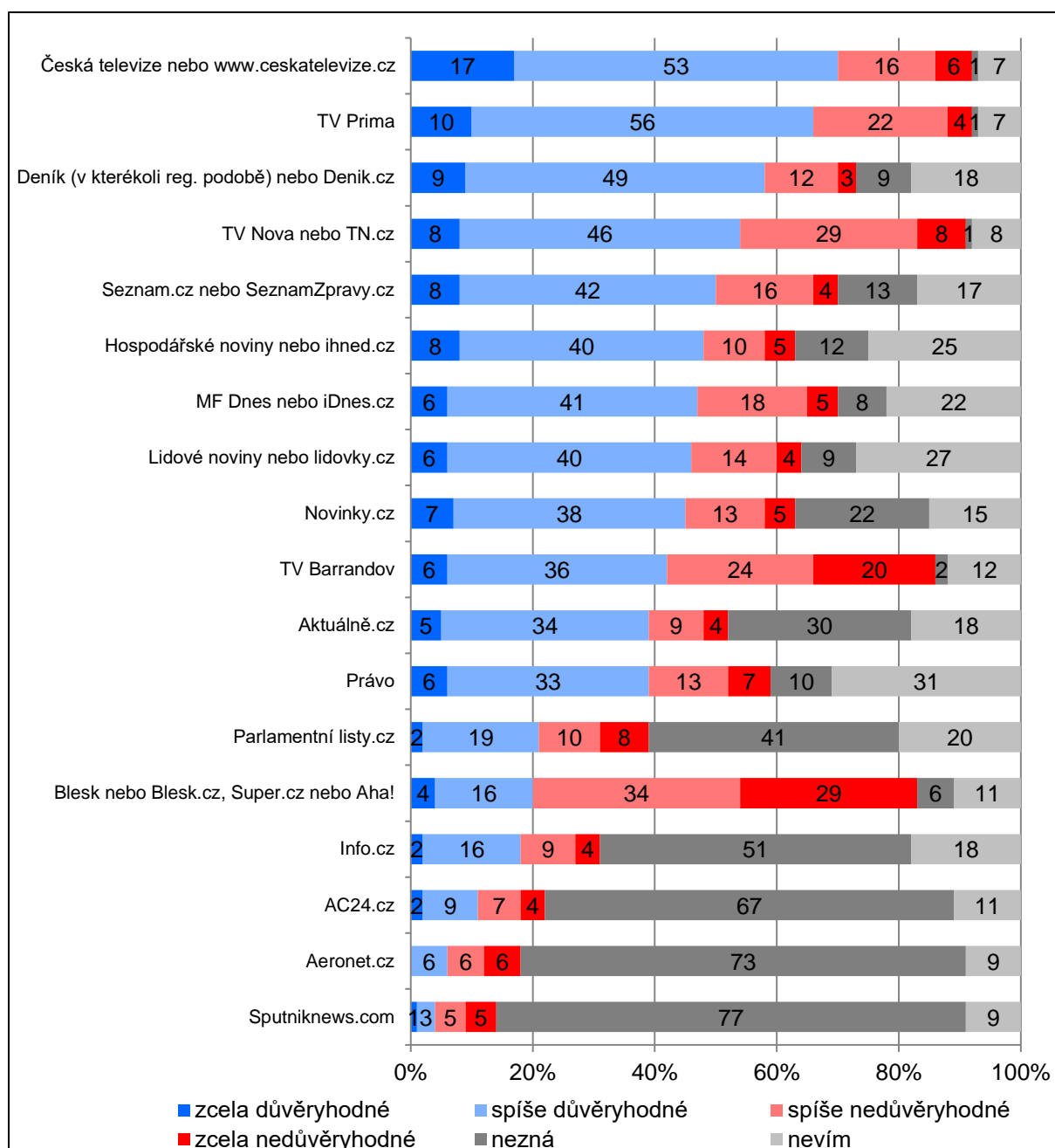
Graf 2: Jak často čte nebo sleduje vybraná média²



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

² Znění otázky: „Jak často sledujete nebo čtete následující média?“ Varianty odpovědí: alespoň 1x denně; několikrát týdně; 1x týdně, méně než 1x týdně; nikdy, ale zná; nezná; nevím. Jednotlivá média jsou uvedena v grafu 2.

Graf 3: Důvěra v informace poskytované vybranými médii³



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

³ Znění otázky: „A domníváte se, že informace, které tato média poskytují, jsou důvěryhodné nebo nedůvěryhodné?“ Varianty odpovědí: zcela důvěryhodné; spíše důvěryhodné; spíše nedůvěryhodné; zcela nedůvěryhodné; nezná; nevím. Jednotlivá média jsou uvedena v grafu 2.

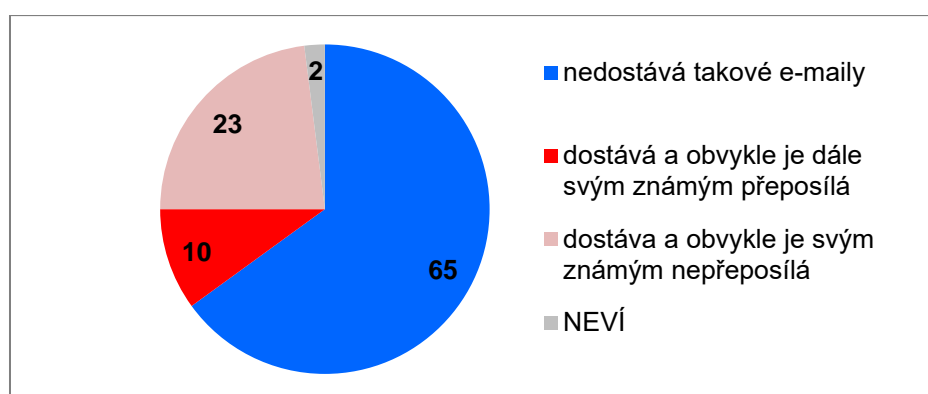
6. Hromadně přeposílané e-maily

Všech respondentů, bez ohledu na to, zda užívají internet či nikoliv, jsme se dále zeptali, zda někdy dostávají od svých známých hromadně přeposílané e-maily, které varují před nebezpečím týkajícím se např. migrace, aktuální politické situace, zdraví, Evropské unie či NATO (tzv. řetězové e-maily), a pokud takové e-maily dostávají, zda je dále přeposílají, či nikoliv. Vzhledem k tomu, že přístup k internetu je zde klíčovým faktorem pro to, zda respondent má vůbec šanci se s takovým e-mailem setkat, uvádíme odpovědi na tuto otázku jak za celou populaci (to indikuje výskyt jevu v celé populaci), tak za populaci užívající internet (indikuje výskyt jevu v populaci, která je online).

Výsledky za celou populaci zobrazuje graf 4. Téměř dvě třetiny (65 %) českých občanů starších 15 let deklarují, že nikdy nedostávají tzv. řetězové e-maily varující před různými nebezpečími, téměř čtvrtina (23 %) takové e-maily dostává, ale dále je nepřeposílá. Desetina oslovených ve výzkumu uvedla, že řetězové e-maily dostává a obvykle je dále přeposílá svým známým.

Výsledky za populaci užívající internet zobrazuje graf 5. Tři pětiny (60 %) českých občanů, s alespoň příležitostnou frekvencí užívání internetu, uvádějí, že nikdy nedostávají tzv. řetězové e-maily varující před různými nebezpečími, více než čtvrtina (26 %) takové e-maily dostává, ale dále je nepřeposílá. O málo více než desetina (12 %) oslovených ve výzkumu uvedla, že řetězové e-maily dostává a obvykle je dále přeposílá svým známým.

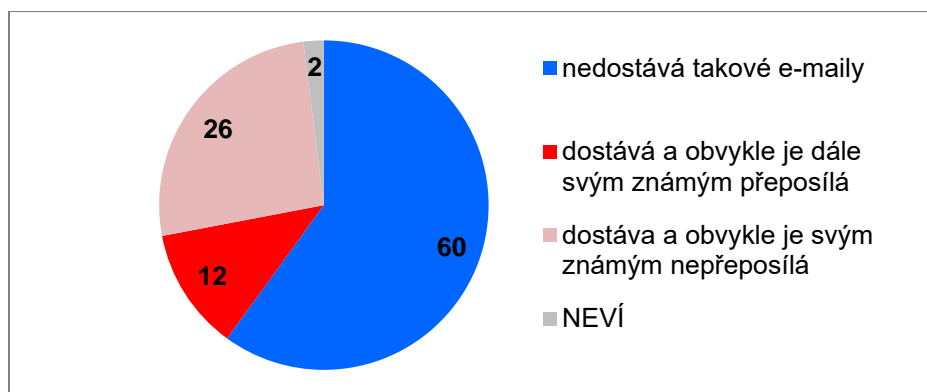
Graf 4: Dostává od svých známých hromadně přeposílané e-maily – celá populace ⁴



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁴ Znění otázky: „Dostáváte od svých známých hromadně přeposílané e-maily, které varují před nebezpečím týkajícím se např. migrace, aktuální politické situace, zdraví, Evropské unie či NATO (tzv. řetězové e-maily)? Pokud ano, jak nejčastěji reagujete?“ Varianty odpovědí: Nedostáváte takové e-maily; dostáváte a obvykle je dále svým známým přeposíláte; dostáváte a obvykle je dále svým známým nepřeposíláte; neví.

Graf 5: Dostává od svých známých hromadně přeposílané e-maily – populace užívající internet



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 866 respondentů starších 15 let, kteří používají internet, osobní rozhovor.

Tabulka 1: Hromadně přeposílané e-maily podle frekvence používání internetu – populace užívající internet

| | pouze příležitostně | několikrát týdně | téměř každý den | každý den |
|---|------------------------|---------------------|--------------------|-----------|
| nedostává takové e-maily | 77 % | 61 % | 51 % | 58 % |
| dostává a obvykle je dále svým známým přeposílá | 7 % | 8 % | 16 % | 12 % |
| dostává a obvykle je dále svým známým nepřeposílá | 13 % | 26 % | 27 % | 29 % |
| Neví | 3 % | 5 % | 6 % | 1 % |

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 866 respondentů starších 15 let, kteří používají internet, osobní rozhovor.

V tabulce 1 můžeme vidět třídění těch, kteří odpovídali na otázku, jestli dostávají hromadně přeposílané e-maily (tzv. řetězové e-maily), podle jejich frekvence používání internetu. Ukazuje se, že takové e-maily nedostávají více než tři čtvrtiny (77 %) příležitostných uživatelů internetu. V případě těch, kteří používají internet téměř každý den, jde o více než polovinu (51 % uživatelů). U denních uživatelů je tento podíl o sedm procentních bodů vyšší (58 %). Mezi lidmi, kteří internet používají téměř každý den, najdeme necelou pětinu (16 %) těch, kteří je dále přeposílají, mezi každodenními uživateli internetu je to více než desetina (12 %). Nižší podíl těch, kteří tzv. řetězové e-maily dostávají, ale dále je nepřeposílají, najdeme pouze mezi příležitostnými uživateli internetu, u těch častějších se tento podíl pohybuje nad jednou čtvrtinou.

Tabulka 2: Hromadně přeposílané e-maily podle věkových kategorií – populace užívající internet

| | 15–19 | 20–29 | 30–44 | 45–59 | 60+ | všechny |
|---|-------|-------|-------|-------|------|---------|
| nedostává takové e-maily | 64 % | 61 % | 58 % | 56 % | 65 % | 60 % |
| dostává a obvykle je dále svým známým přeposílá | 16 % | 19 % | 10 % | 10 % | 8 % | 12 % |
| dostává a obvykle je dále svým známým nepřeposílá | 16 % | 19 % | 31 % | 29 % | 24 % | 26 % |
| Neví | 4 % | 1 % | 1 % | 5 % | 3 % | 2 % |

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 866 respondentů starších 15 let, kteří používají internet, osobní rozhovor.

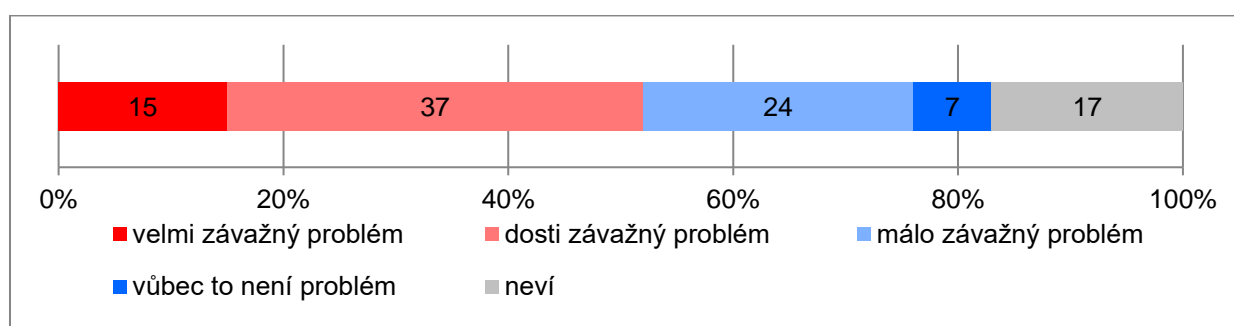
V tabulce 2 můžeme vidět podrobnější věkovou strukturu respondentů, kteří odpovídali na otázku, jestli dostávají hromadně přeposílané e-maily (tzv. řetězové e-maily) a zároveň používají internet. Více než tři pětiny (65 %) občanů starších 60 let takové e-maily nedostávají. Spolu s dvěma nejmladšími věkovými kategoriemi tak jde o skupinu, která relativně nejvíce uvádí, že se s řetězovými e-maily nesetkává.

Přeposílání řetězových e-mailů je také spojeno s deklarovanou životní úrovní, kdy ti, kteří uvedli, že mají dobrou životní úroveň přeposílají řetězové e-maily relativně méně než ti, kteří uvedli, že mají špatnou životní úroveň. Z hlediska vzdělání je největší podíl, těch, kteří řetězové e-maily nedostávají, mezi lidmi se základním a nedokončeným základním vzděláním (81 %) a nejnižší mezi těmi, kteří mají dosažené vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání, když jde o méně než tři pětiny (58 %) takových občanů. Skupina s nejvyšším dosaženým vzděláním má také relativně největší podíl těch, kteří sice řetězové e-maily dostávají, ale zároveň je nepřeposílají.

7. Postoje k dezinformacím

Další blok otázek se týkal postojů k dezinformacím. Nejdříve jsme se respondentů zeptali, nakolik závažným problémem je podle jejich mínění šíření klamných informací s cílem ovlivnit politické nebo společenské názory. O něco více než polovina (52 %) dotázaných šíření dezinformací za problém považuje, v tom 15 % jej označilo za velmi závažný problém a 37 % za dosti závažný problém. Necelá čtvrtina (24 %) českých občanů šíření klamných informací vytvořených za účelem ovlivnění politických nebo společenských názorů po internetu označila za málo závažný problém a jen 7 % jej za problém nepovažuje vůbec. Z hlediska věkové struktury relativně častěji uvádějí, že nejde o závažný problém, lidé mladší 19 let. Nejčastěji šíření dezinformací považuje za závažný problém věková kategorie v rozmezí 30 až 44 let. Lidé starší 60 let se často neumí k problematice vyjádřit a nejvíce ze všech skupin volí odpověď „neví“.

Graf 6: Je problémem šíření klamných informací vytvořených za účelem ovlivnění politických nebo společenských názorů (tzv. dezinformací) po internetu?⁵



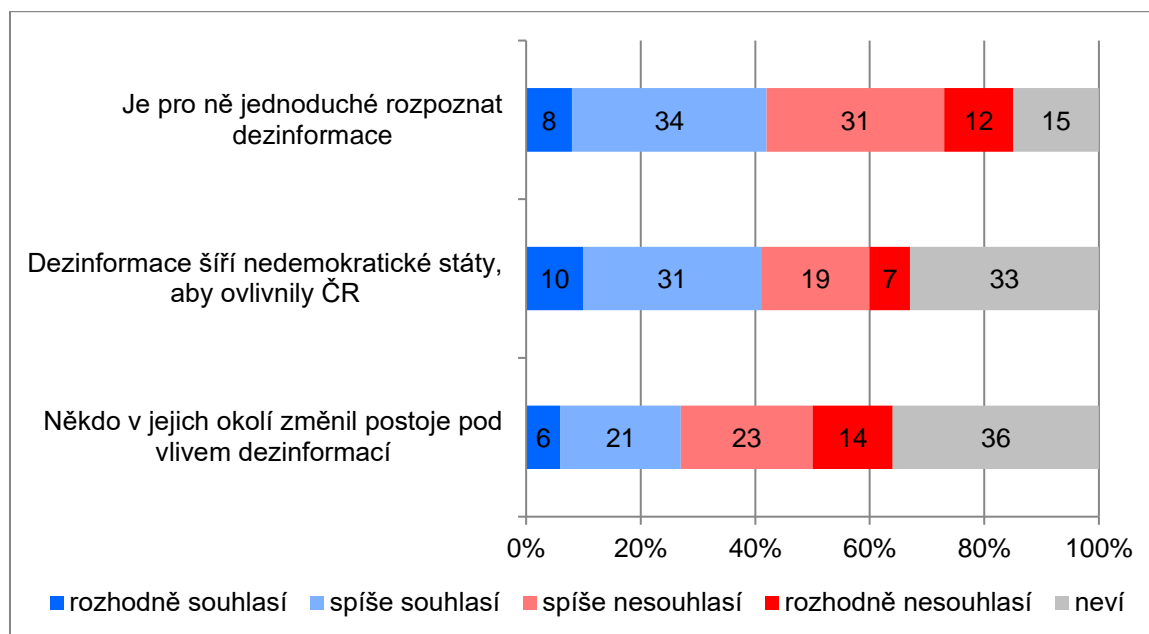
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Kromě obecného postoje ohledně toho, nakolik závažným problémem jsou v současné době v ČR dezinformace, byly zjišťovány i další okolnosti týkající se dezinformací (viz graf 7). První z výroků se týkal rozpoznání dezinformací, další jejich šíření a změny chování okolí. Schopnost rozpoznat dezinformace byla zjišťována souhlasem s výrokem, a je tak měřen pouze subjektivní pocit respondenta, jeho sebedůvěra, zda dokáže či nedokáže rozeznat dezinformaci. V tomto ohledu je česká populace rozdělena na dvě v podstatě stejně velké skupiny, když 42 % občanů (z toho 8 % rozhodně souhlasí a 34 % spíše souhlasí) deklarovalo, že je pro ně jednoduché dezinformace rozpoznat a 43 % občanů (z toho 12 % rozhodně nesouhlasí a 31 % spíše nesouhlasí) uvedlo, že tomu tak není. Přitom více než desetina (15 %) občanů se k tomuto problému neuměla vyjádřit. Co se týče šíření dezinformací, 41 % respondentů souhlasí s tvrzením, že dezinformace šíří nedemokratické státy, oproti 26 % respondentů, kteří s tímto výrokem nesouhlasí. U tohoto výroku byla nejčastější odpověď „neví“, a uvedla ji třetina populace. S tím, že někdo z okolí dotázaného změnil své postoje nebo chování pod vlivem dezinformací, souhlasila více než čtvrtina 27 % občanů (z toho 6 % rozhodně souhlasí a 21 % spíše souhlasí), naopak s takovým výrokem nesouhlasily téměř dvě pětiny (37 %) populace (14 % rozhodně nesouhlasí a 23 % spíše nesouhlasí). I zde, stejně jako v případě předchozího výroku, byla nejčastější odpověď „neví“, kdy takto odpovědělo 36 % občanů.

⁵ Znění otázky: „Nakolik závažný problém je podle Vás v současné době v ČR šíření klamných informací vytvořených za účelem ovlivnění politických nebo společenských názorů (tzv. dezinformací) po internetu?“

Z hlediska vzdělanostní struktury relativně častěji souhlasí s výrokem, že je pro ně jednoduché dezinformace rozpoznat, občané se středoškolským, vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním oproti těm co mají základní, případně nedokončené základní a dokončené střední vzdělání bez maturity nebo jsou vyučení. S výrokem, že „Dezinformace často úmyslně šíří nedemokratické státy, aby ovlivnily veřejné mínění v ČR,“ relativně častěji souhlasí ti, kteří deklarují vyšší zájem o politiku a také ti, kteří se na pravolevé politické ose identifikují s pravíci. S výrokem, že „Někdo v mém okolí změnil své postoje nebo chování pod vlivem dezinformací“ také relativně častěji souhlasí ti, kteří se identifikují s pravíci. Naopak potenciální voliči KSČM velmi výrazně oproti voličům ostatních politických stran volí odpověď „nevím“. Tuto možnost uvedly téměř tři pětiny (58 %) sympatizantů této strany.

Graf 7: Postoje k dezinformacím⁶

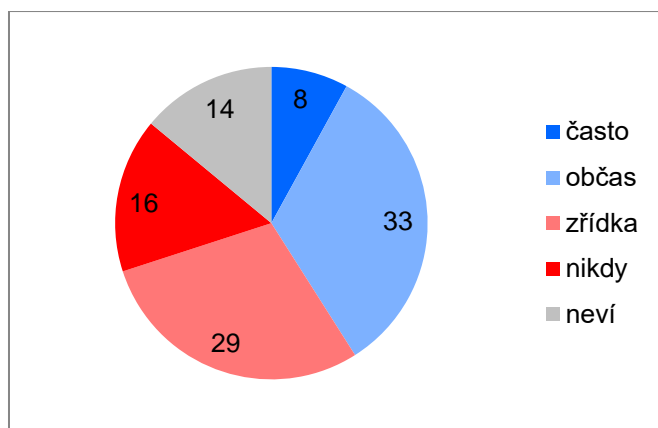


Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V navazující otázce jsme se zaměřili na to, jak často se respondenti setkávají s informacemi, u nichž mají podezření, že jde o dezinformace. Necelá desetina (8 %) lidí uvedla, že se s takovými informacemi setkává často, třetina (33 %), že s nimi setkává občas, a podobný podíl, necelá třetina (29 %), se s nimi setkává zřídka. Celkově tedy má s informacemi, u kterých si jejich pravdivost není jista, zkušenost výrazná většina populace (70 %). Přibližně šestina občanů (16 %) pak uvádí, že se s dezinformacemi nikdy neseťkává a relativně velký podíl (14 %) si v této otázce není jist a zvolil odpověď „nevím“. Otázka pozitivně koreluje se zájmem o politiku, když ti, kteří deklarují zájem o politiku, také relativně častěji uvádějí, že se ve vyšší míře setkávají s informacemi, u kterých mají podezření na dezinformace.

⁶ Znění otázky: „Nakolik souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?“ Doplnit prosím.

Graf 8: Jak často se setkává s informacemi, u kterých má podezření, že jde o dezinformace⁷



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jako poslední v bloku o dezinformacích byly do výzkumu zařazeny tři otázky ohledně toho, jak lidé postupují, pokud mají podezření, že informace je klamná, a tedy může jít o dezinformaci. Výsledky zobrazuje graf 9 a graf 10. Graf 9 ukazuje rozložení odpovědí u těchto třech otázek a graf 10 znázorňuje jednotlivé kombinace uvedených výroků, tedy typologii reakcí na dezinformace. Na tyto otázky odpovídali pouze ti, kteří uvedli, že se alespoň někdy setkávají s informacemi, u kterých se jim zdá, že by mohlo jít o dezinformace.

Pravdivost informace z jiných zdrojů ověřuje necelá polovina (45 %) z těch, kteří deklarují zkušenost s klamnými informacemi. Čtvrtina občanů (25 %) při podezření, že jde o dezinformaci, upozorní jejího původce, nebo někoho dalšího, a přibližně pětina (21 %) takovou informaci sdílí, pokud ji považuje za zajímavou nebo důležitou, přestože může jít o dezinformaci. Zde je potřeba poznamenat, že zajímavost, ale především důležitost takové informace lze chápat pozitivně i negativně, tedy lidé ji mohou sdílet, protože považují za důležité upozornit na danou dezinformaci, ale nemusí ji věřit (tedy v pozitivním smyslu), nebo ji mohou sdílet, protože jim informace konvenuje (v negativním smyslu).

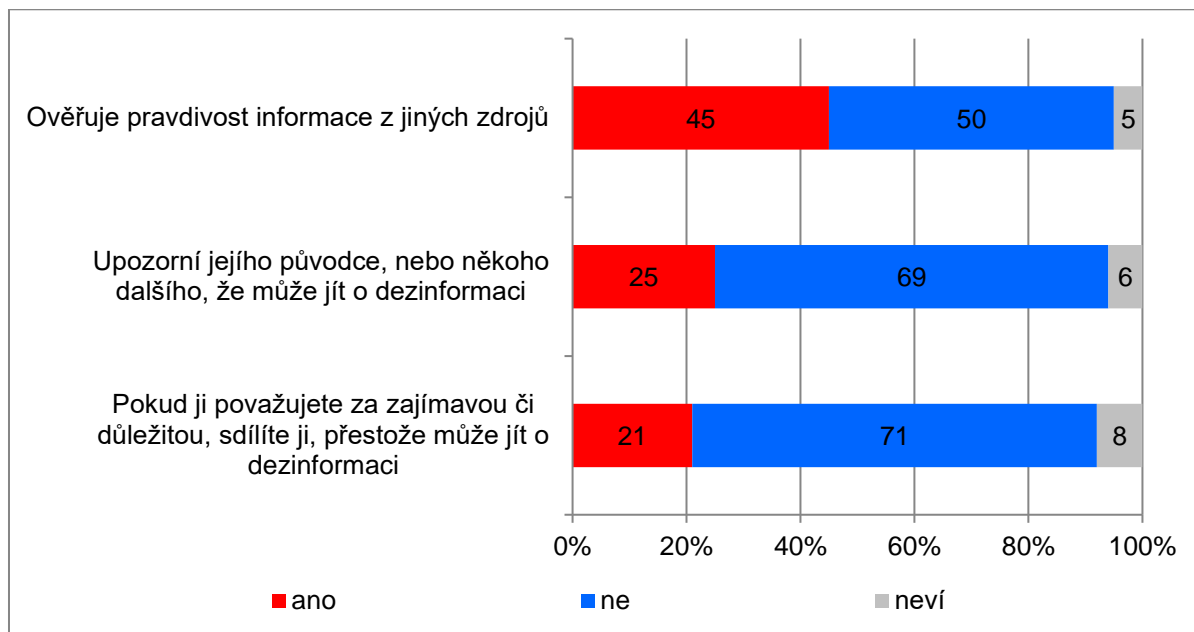
Jak je vidět z typologie v grafu 10, více než dvě pětiny (42 %) občanů, pokud mají podezření, že se setkávají s klamnou informací, tak na ní nijak nereagují. Tedy ji ani neověřují, ani neupozorňují jejího původce a ani ji nepřeposílají. Druhý největší podíl má pouhé ověření, kdy pravdivost informace ověřuje o něco více než pětina občanů. Dále jsou shodně, více než jednou desetinou (12 %) občanů zastoupeny reakce, kdy jedna skupina ověřuje pravost informace a poté upozorní jejího původce a druhá skupina, která pravost neověřuje, ale následně dezinformaci sdílí nebo upozorní původce. Jak již bylo naznačeno výše, chování lidí v těchto případech je dost komplexní, a nelze jednoznačně usuzovat, že pokud někdo neověřuje pravost a informaci sdílí, že tak nečiní v individuálních případech např. kvůli zábavě.

Při podezření na dezinformaci relativně častěji prověřují její pravdivost lidé s vyšším vzděláním, pravdivost ověřuje méně než jedna třetina (31 %) se základním a nedokončeným základním vzděláním, u středního vzdělání bez maturity a vyučených prověřují pravdivost dvě pětiny (40 %), u středního s maturitou polovina občanů (50 %) a u vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání více než polovina (54 %). Ve skupině, která s informací nic dalšího nedělá, tedy ji neověřuje, neupozorňuje původce ani ji nesdílí, jsou relativně nejčastěji zastoupeni lidé se základním a nedokončeným základním vzděláním. Z hlediska volebního chování pak nevolí a potenciální voliči ČSSD. Ti, kteří ověří jen její

⁷ Znění otázky: „Jak často se setkáváte s informacemi, u kterých máte podezření, že může jít o dezinformace?“

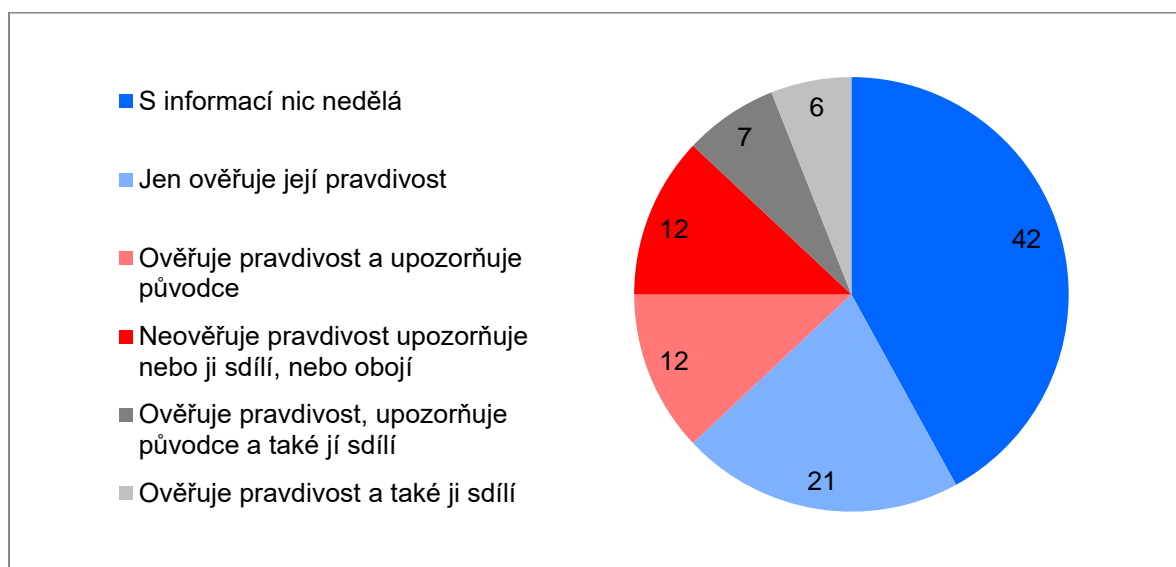
pravost a nic dalšího s informací nedělají, jsou pak častěji zastoupeni mezi skupinou s nejvyšším dosaženým vzděláním a z hlediska volebního chování mezi sympatizanty Pirátů.

Graf 9: Jak postupuje, pokud má podezření, že jde o dezinformaci⁸



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 851 respondentů starších 15 let, kteří se někdy setkávají s dezinformacemi, osobní rozhovor.

Graf 10: Jak postupuje, pokud má podezření, že jde o dezinformaci – typologie chování



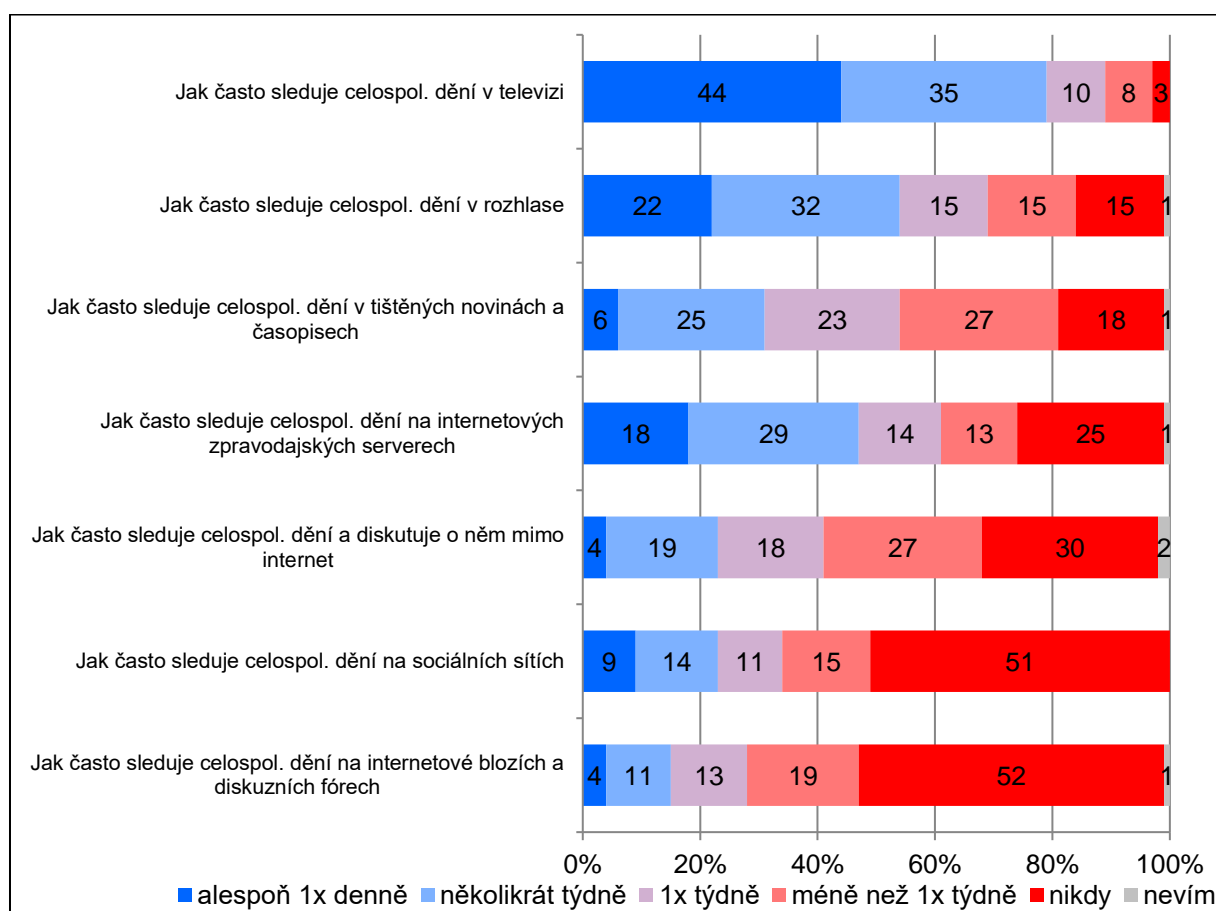
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 851 respondentů starších 15 let, kteří se někdy setkávají s dezinformacemi, osobní rozhovor.

⁸ Znění otázky: „Co obvykle děláte s informací, u které máte podezření, že může jít o dezinformaci?“

8. Zdroje informací o celospolečenském dění

V poslední otázce jsme se zaměřili na sledování celospolečenských událostí v jednotlivých typech médií. Výsledky zobrazuje graf 11. S výrazným náskokem nad ostatními médii vede televize, kterou alespoň někdy sleduje naprostá většina (97 %) české společnosti. Druhým v pořadí je rozhlas, který alespoň někdy poslouchá více než osm desetin (84 %) občanů. Třetí jsou tištěné noviny a časopisy, které čtou alespoň někdy kvůli celospolečenskému dění téměř tři čtvrtiny (81 %) české populace a internetové zpravodajské servery jsou čtvrté v pořadí, kdy na nich veřejné události sledují téměř tři čtvrtiny (74 %) občanů. I přesto, že je televize nejsledovanějším médiem, tak samotná frekvence jejího sledování je silně korelována s věkem. S vyšším věkem se zvyšuje frekvence jejího sledování. V nejstarší věkové skupině (60 a více let) více než tři pětiny (63 %) občanů sledují televizní vysílání kvůli sledování celospolečenského dění denně, přitom ve střední věkové skupině v rozmezí 30 až 44 let je to o něco více než třetina (35 %) a v nejmladší věkové skupině 15 až 19 let sledují televizní vysílání denně méně než dvě desetiny (16 %). V nejmladší věkové skupině naopak převládají sociální sítě, kdy celospolečenské dění prostřednictvím sociálních sítí sledují tři čtvrtiny lidí této věkové kategorie. Internetové zpravodajské servery převládají ve věkových skupinách v rozmezí 20 až 44 let, kde na nich sleduje celospolečenské dění devět desetin občanů.

Graf 11: Sledování celospolečenského dění podle druhů médií⁹



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 15. 11. 2019, 1015 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁹ Znění otázky: „Jak často sledujete celospolečenské dění“. Varianty odpovědí: alespoň 1x denně; několikrát týdně; 1x týdně, méně než 1x týdně; nikdy; nevím. Jednotlivá média jsou uvedena v grafu 11.

9. Závěr

V obecné rovině o něco více než polovina občanů (52 %) považuje dezinformace za velmi nebo dosti závažný problém. Zároveň se s nimi v určité intenzitě setkává alespoň někdy většina (70 %) české společnosti. Pokud jde o reakce na dezinformace, ověřování deklaruje méně než polovina (45 %) obyvatel a další aktivní krok ve směru k upozornění na dezinformaci čtvrtina (25 %) dotázaných.

Otázky na dezinformace silně souvisejí s dosaženým vzděláním, politickým chováním, důvěrou v ústavní instituce, volebním chováním a pozicí na pravolevé škále. S dezinformačními narativy relativně častěji souhlasí občané s nižším dosaženým vzděláním, občané s nižší důvěrou v ústavní instituce, příznivci KSČM a SPD oproti sympatizantům ostatních stran a občané, kteří se ve větší míře identifikují s levicí. Obdobný vztah je patrný i u důvěry v jednotlivá dezinformační média (AC24.cz, Aeronet.cz, Sputniknews.com), ukazuje se však, že je tu významný rozdíl oproti Parlamentním listům, které na rozdíl od těchto dezinformačních médií mají odlišnou vzdělanostní strukturu důvěřujících a jsou v tomto ohledu částečně podobné tištěným novinám, které čtou spíše vzdělanější občané s vyšším zájmem o politiku.

Příloha 1: Technická zpráva

TECHNICKÉ PARAMETRY VÝZKUMU

| | |
|-----------------------------|--|
| Název výzkumu: | Výzkum veřejného mínění k problematice dezinformací |
| Zadavatel: | Ministerstvo vnitra ČR |
| Realizátor: | Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. |
| Termín terénního šetření: | 2. – 15. listopadu 2019 |
| Výběr respondentů: | Kvótní výběr |
| Kvótní znaky: | Kraj (NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání |
| Zdroj dat pro kvótní výběr: | Český statistický úřad |
| Reprezentativita: | Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let |
| Velikost výběru: | 1200 |
| Počet dotázaných: | 1015 |
| Počet tazatelů: | 181 |
| Metoda sběru dat: | Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace dotazování PAPI (68 %) a CAPI (32 %) |
| Výzkumný nástroj: | Standardizovaný dotazník |
| Počet proměnných: | 58 |

STRUKTURA VÝBĚROVÉHO SOUBORU

| | Rozložení obyvatelstva ČR | | Výběrový soubor | |
|--------------------------------|---------------------------|--|-----------------|-------------|
| | <i>rel.</i> | | <i>abs.</i> | <i>rel.</i> |
| CELÝ SOUBOR | 100,0 | | 1015 | 100,0 |
| POHLAVÍ | | | | |
| Muži | 48,8 | | 496 | 49,0 |
| Ženy | 51,2 | | 517 | 51,0 |
| VĚK | | | | |
| 15 - 19 let | 5,2 | | 50 | 4,9 |
| 20 – 29 let | 13,5 | | 138 | 13,6 |
| 30 - 44 let | 27,7 | | 281 | 27,8 |
| 45 - 59 let | 23,0 | | 236 | 23,3 |
| 60 a více let | 30,6 | | 307 | 30,3 |
| VZDĚLÁNÍ | | | | |
| Základní | 13,8 | | 135 | 13,4 |
| Střední bez maturity | 33,9 | | 338 | 33,5 |
| Střední s maturitou | 33,7 | | 338 | 33,5 |
| Vysokoškolské | 18,6 | | 198 | 19,6 |
| VELIKOST MÍSTA BYDLIŠTĚ | | | | |
| do 799 obyvatel | 13,6 | | 90 | 8,9 |
| 800 - 1999 obyvatel | 13,1 | | 141 | 13,9 |
| 2000 - 4999 obyvatel | 12,1 | | 120 | 11,8 |
| 5000 - 14999 obyvatel | 14,0 | | 136 | 13,4 |
| 15000 - 29999 obyvatel | 10,1 | | 181 | 17,8 |
| 30000 - 79999 obyvatel | 11,5 | | 101 | 10,0 |
| 80000 - 999999 obyvatel | 13,4 | | 109 | 10,7 |
| 1000000 a více obyvatel | 12,2 | | 137 | 13,5 |
| KRAJE | | | | |
| Praha | 12,2 | | 137 | 13,5 |
| Středočeský | 12,5 | | 143 | 14,1 |
| Jihočeský | 6,0 | | 90 | 8,9 |
| Plzeňský | 5,5 | | 34 | 3,3 |
| Karlovarský | 2,8 | | 28 | 2,8 |
| Ústecký | 7,7 | | 84 | 8,3 |
| Liberecký | 4,1 | | 40 | 3,9 |
| Královehradecký | 5,2 | | 60 | 5,9 |
| Pardubický | 4,9 | | 48 | 4,7 |
| Vysočina | 4,8 | | 45 | 4,4 |
| Jihomoravský | 11,2 | | 92 | 9,1 |
| Olomoucký | 6,0 | | 24 | 2,4 |
| Zlínský | 5,6 | | 80 | 7,9 |
| Moravskoslezský | 11,5 | | 110 | 10,8 |

Pozn.: Možný rozdíl mezi celkovým počtem dotázaných a součtem dotazníků v jednotlivých kvótních znacích je způsoben nezodpovězením otázky.

Příloha 2: Dotazník

POKYN: UKAŽTE DOTAZOVANÉMU KARTU MV.1

MV.1 „Nakolik souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?“

| ROZHODNĚ SOUHLASÍ | SPÍŠE SOUHLASÍ | SPÍŠE NESOUHLASÍ | ROZHODNĚ NESOUHLASÍ | NEVÍ | |
|----------------------|-------------------|---------------------|------------------------|------|--|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 9 | |
| | | | | | a) Evropská unie diktuje ČR, co má dělat a narušuje státní suverenitu ČR. |
| | | | | | b) Pokud by byl členský stát NATO napaden, ČR by se měla podílet na jeho obraně. |
| | | | | | c) Veřejnoprávní média jako Česká televize nebo Český rozhlas cíleně šíří klamně informace. |
| | | | | | d) Protiruské sankce nemají smysl. |
| | | | | | e) Obsazení Krymu ze strany Ruska a ruské aktivity na východě Ukrajiny byly pouze obranou oprávněných zájmů Ruska. |
| | | | | | f) Rusko je třeba uznávat jako velmoc a obchodního partnera, i za cenu určitého jeho zasahování do vnitřních záležitostí ČR a našich ústupků z demokratických hodnot. |
| | | | | | g) Čínu je třeba uznávat jako velmoc a obchodního partnera, i za cenu určitého jejího zasahování do vnitřních záležitostí ČR a našich ústupků z demokratických hodnot. |
| | | | | | h) Muslimská komunita v Česku představuje stejně závažnou hrozbu, jako např. muslimské komunity v Německu či Francii. |
| | | | | | i) Neutralita zajistí bezpečnost ČR lépe než členství v NATO. |
| | | | | | j) Evropská unie cíleně organizuje migrační vlnu z neevropských zemí. |
| | | | | | k) České státní instituce utajují před svými občany počty migrantů z neevropských zemí pobývajících v ČR. |
| | | | | | l) Čína v poslední době v ČR významně investuje zhruba v rozsahu, který slíbila. |
| | | | | | m) Protiruské sankce jsou vůči Rusku nespravedlivé." |

POKYN: UKAŽTE DOTAZOVANÉMU KARTU MV.2**MV.2 „Jak často sledujete nebo čtete následující média?“**

| ALESPOŇ 1X DENNĚ | NĚKOLIKRÁT TÝDNĚ | 1X TÝDNĚ | MÉNĚ NEŽ 1X TÝDNĚ | NIKDY, ALE ZNÁ | NEZNÁ | NEVÍ | | | | | |
|---|---------------------|-------------|-------------------------|-------------------|-------|------|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 | | | | | |
| a) Česká televize nebo ct24.ceskatelevize.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| b) Právo, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| c) Parlamentní listy.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| d) TV Barrandov, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| e) Seznam.cz nebo SeznamZpravy.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| f) Aeronet.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| g) TV Nova nebo TN.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| h) Novinky.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| i) MF Dnes nebo iDnes.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| j) AC24.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| k) Aktuálně.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| l) Hospodářské noviny nebo ihned.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| m) TV Prima, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| n) Lidové noviny nebo lidovky.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| o) Sputniknews.com, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| p) Blesk nebo Blesk.cz, Super.cz nebo Aha!, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| q) Info.cz, | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |
| r) Deník (jakoukoliv regionální podobu, např. Ústecký deník) nebo Denik.cz.” | | | | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 9 |

POKYN: UKAŽTE DOTAZOVANÉMU KARTU MV.3**MV.3 „A domníváte se, že informace, které tato média poskytují, jsou důvěryhodné nebo nedůvěryhodné?“**

| ZCELA DŮVĚRYHODNÉ | SPÍŠE DŮVĚRYHODNÉ | SPÍŠE NEDŮVĚRYHODNÉ | ZCELA NEDŮVĚRYHODNÉ | NEZNÁ | NEVÍ |
|--|----------------------|------------------------|------------------------|-------|-------------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 6 | 9 |
| a) Česká televize nebo ct24.ceskatelevize.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| b) Právo, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| c) Parlamentní listy.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| d) TV Barrandov, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| e) Seznam.cz nebo SeznamZpravy.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| f) Aeronet.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| g) TV Nova nebo TN.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| h) Novinky.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| i) MF Dnes nebo iDnes.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| j) AC24.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| k) Aktuálně.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| l) Hospodářské noviny nebo ihned.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| m) TV Prima, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| n) Lidové noviny nebo lidovky.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| o) Sputniknews.com, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| p) Blesk nebo Blesk.cz, Super.cz nebo Aha!, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| q) Info.cz, | | | | | 1 2 3 4 6 9 |
| r) Deník (jakoukoliv regionální podobu, např. Ústecký deník) nebo Denik.cz.“ | | | | | 1 2 3 4 6 9 |

MV.4 „Dostáváte od svých známých hromadně přeposílané emaily, které varují před nebezpečím týkajícím se např. migrace, aktuální politické situace, zdraví, Evropské unie či NATO (tzv. řetězové e-maily)? Pokud ano, jak nejčastěji reagujete?

| | | |
|---|---|----------------------|
| Nedostáváte takové e-maily, | 1 | |
| dostáváte a obvykle je dále svým známým přeposíláte, | 2 | |
| dostáváte a obvykle je dále svým známým nepřeposíláte.“ | 3 | <input type="text"/> |
| NEVÍ..... | 9 | |

MV.5 „Nakolik závažný problém je podle Vás v současné době v ČR šíření klamných informací vytvořených za účelem ovlivnění politických nebo společenských názorů (tzv. dezinformací) po internetu?

| | | |
|-------------------------------|---|----------------------|
| Velmi závažný problém, | 1 | |
| dosti závažný problém, | 2 | |
| málo závažný problém, | 3 | |
| vůbec to není problém.“ | 4 | <input type="text"/> |
| NEVÍ..... | 9 | |

POKYN: UKAŽTE DOTAZOVANÉMU KARTU MV.6

MV.6 „Nakolik souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?

| ROZHODNĚ SOUHLASÍ | SPÍŠE SOUHLASÍ | SPÍŠE NESOUHLASÍ | ROZHODNĚ NESOUHLASÍ | NEVÍ | | |
|--|----------------|------------------|---------------------|------|-----------|----------------------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 9 | | |
| a) Je pro mě jednoduché rozpoznat dezinformace. | | | | | 1 2 3 4 9 | <input type="text"/> |
| b) Někdo v mém okolí změnil své postoje nebo chování pod vlivem dezinformací. | | | | | 1 2 3 4 9 | <input type="text"/> |
| c) Dezinformace často úmyslně šíří nedemokratické státy, aby ovlivnily veřejné mínění v ČR.“ | | | | | 1 2 3 4 9 | <input type="text"/> |

MV.7 „Jak často se setkáváte s informacemi, u kterých máte podezření, že může jít o dezinformace?

| | | |
|---------------|---------------------------|----------------------|
| Často, | 1 => MV.8 (str.12) | |
| občas, | 2 => MV.8 (str.12) | |
| zřídka, | 3 => MV.8 (str.12) | |
| nikdy.“ | 4=> OM.36 (str.12) | <input type="text"/> |
| NEVÍ..... | 9 => MV.8 (str.12) | |

FILTR: NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY POLOŽTE TĚM, KTEŘÍ V OTÁZCE MV.7 ODPOVĚĎELI VARIANTAMI 1, 2, 3 NEBO 9 (TZN. ŽE NEVYLOUČILI, ŽE SE SETKALI S DEZINFORMACEMI).

MV.8 „Co obvykle děláte s informací, u které máte podezření, že může jít o dezinformaci?“

| ANO | NE | NEVÍ | |
|---|----|------|---|
| 1 | 2 | 9 | |
| a) Ověřujete pravdivost informace z jiných zdrojů. | 1 | 2 | 9 |
| b) Upozorníte jejího původce, nebo někoho dalšího, že může jít o dezinformaci. | 1 | 2 | 9 |
| c) Pokud ji považujete za zajímavou či důležitou, sdílíte ji, přestože může jít o dezinformaci. | 1 | 2 | 9 |

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OM.36

OM.36 „Jak často sledujete celospolečenské dění“

| ALESPŮN 1X DENNĚ | NĚKOLIKRÁT TÝDNĚ | 1X TÝDNĚ | MÉNĚ NEŽ 1X TÝDNĚ | NIKDY | NEVÍ | |
|--|------------------|----------|-------------------|-------|------|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 | |
| a) v televizi, | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| b) v tištěných novinách a časopisech, | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| c) v rozhlase, | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| d) na internetových zpravodajských serverech, | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| e) na internetových blozích a diskuzních fórech, | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| f) na sociálních sítích (např. Facebooku [čti: fejsbuku], Twitteru nebo Instagramu), | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |
| g) a diskutujete o něm mimo internet?“ | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 9 |